

Departementet for Børn, Unge og Familier
ian@nanoq.gl, - og CC kisa@nanoq.gl

Den 14. august 2023

Handicaptalsmandsinstitutionen Tilioqs høringsvar til forslag til ”Handlingsplan for efterlevelse af FN’s Handicapkonvention 2024-2034”

Departementet for Børn, Unge og Familier har anmodet Handicaptalsmandsinstitutionen om at komme med eventuelle bemærkninger til ”Handlingsplan for efterlevelse af FN’s Handicapkonvention 2024-2034”.

Tilioq takker for muligheden for at kommentere på høringen.

På baggrund af departementets udkast har Handicaptalsmandsinstitutionen følgende bemærkninger:

Tilioq bifalder i høj grad visionen om at lave en handlingsplan for en strategisk indsats for Grønlands internationale forpligtelse til at efterleve FNs handicapkonvention. Tilioq har forud for høringen været i løbende dialog med Departement for Børn, Unge og Familier sammen med handicapforeningerne, IPS og MIO. Tilioq sætter stor pris på muligheden for inddragelse i processen, og for muligheden for at komme med tidlige input til, hvordan man skulle opnå de af arbejdsgruppen vedtagne målsætninger.

Tilioq kunne dog have ønsket en endnu tidligere inddragelse, så der havde været mulighed for at give vores faglige inputs til målsætningerne, deres opbygning, ordlyd og forandringsværdi. Tilioq ser store udfordringer med netop denne del af handlingsplanen, hvilket fører til en bekymring for handlingsplanens implementering til trods for de mange gode intentioner indeholdt i handlingsplanen.

I april måned sendte Tilioq på vegne af Tilioq, IPS og MIO en liste med 18 beskrevne anbefalinger til handlingsplanen. Udgangspunktet var, at handlingsplanen skulle være et ambitiøst og seriøst redskab, der skaber reel handling, forandring og forankring på handicapområdet. Handlingsplanen forsøger at inkludere en del af de 18 anbefalinger, men der er desværre mange vigtige anbefalinger, som handlingsplanen i sin nuværende form ikke inkluderer.

Vi mener, det er vigtigt, at Tilioq og handicapforeningerne bliver en del af ekspertgruppen, da Tilioq netop indsamler viden på området og har en bred indsigt i hele handicapområdet og foreningerne er dem, som ved, hvad det handler om.

Overordnede bemærkninger

Det er Tilioqs ønske, at Grønland får en bæredygtig, brugbar og ambitiøs handlingsplan, der kan skabe positive forandringer på handicapområdet til gavn for hele samfundet. Og det er derfor med dette for mål, at bemærkninger til handlingsplanen skal læses.

Tilioq savner overordnet en tydelig plan for implementeringen af den fremsendte handlingsplan, og det skaber bekymring for om handlingsplanen kommer til at skabe reel forandring for personer med handicaps liv. Denne bekymring beror især på fire store mangler ved det fremsendte forslag:

- 1. Finansiering:** Handlingsplanen indeholder hverken beskrivelse af finansiering eller økonomiske udregninger for, hvad de enkelte initiativer vil koste, og hvordan man vil prioritere midlerne til gennemførelsen af handlingsplanen og hvilke effekter der forventes af de langsigtede investeringer, som en fuld implementering af handlingsplanen vil kræve. Dette er på trods af, at både Tilioq, IPS og MIO har understreget vigtigheden heraf under hele dialogen med departementet. Tilioq anbefaler på det stærkeste, at der foretages beregninger, der viser mulighederne og afkast af konventionsbaserede investeringer.
- 2. Målbare målsætninger og indikatorer:** Til trods for, at Tilioq fra første dialog med departementet af handlingsplanen har påpeget, at målsætningerne i handlingsplanen skal være konkrete, målbare og realistiske, er dette ikke fulgt. Tilioq finder, at målsætningerne er for vagt formuleret og dermed svære at evaluere. Målsætningerne bør indrettes på en måde, så problemområdet er defineret klart, men også så et initiativ fremstilles sammen med en tidsramme og en ansvarlig aktør. Det er afgørende for målsætningerne, at der ikke er tvivl om, hvad der skal til, før det vedtagne mål er nået. Tilioq anbefaler at ord som "bedre" og "mere" erstattes med konkrete målsætninger. Det kan f.eks. gøres ved at indsætte et målopfyldelseskriterie for vært indsatsområde. Et eks. herpå kan være, at der under *Indsatsområde 4: Et mere rummeligt arbejdsmarked for personer med handicap*, indsættes et målopfyldelseskriterie, som hedder: *Andelen af personer med handicap beskæftiget i den offentlige sektor skal være mindst 10 %, og dette mål indlejres i alle offentlige tjenesters arbejdsstyrke, planlægning og rekruttering.*
Hvis data-grundlaget på handicapområdet findes for utilstrækkeligt til at lave konkret mål og effektmålinger, kan der istedet indsættes en forpligtelse til fra alle indsatser at lave kvartalsvise indberetninger på, hvordan målsætningerne opnås. Det kan eks. være, at der er bygget 5 nye tilgængelige boliger.
- 3. Tidshorisonen:** Tilioq mener ikke, at tidshorisonen svarer til ambitionsniveauet i handlingsplanen. Hvis Naalakkersuisut ønsker at holde fast i den fastsatte 10-årige periode, så anbefales der, at der i handlingsplanen laves en tydelig tidslinje og prioriteringsliste, der sætter de forskellige indsatser i relation til hinanden og skaber en sammenhæng og prioritering i forhold til, hvordan man vil nå i mål med den enkelte indsats.
- 4. Inddragelse:** Tilioq ønsker overordnet en større inddragelse af civilsamfundet herunder handicapforeningerne, Tilioq, MIO og Grønlands Råd for Menneskerettigheder i de centrale processer i udførelsen af denne handlingsplan. Det er væsentligt, at de mennesker, det handler om – netop borgerne med handicap og deres pårørende - ikke kun fungerer som en referencegruppe, men også har mulighed for at dele deres synspunter og gode idéer med hele den administrative koordinationsenhed. Det er væsentligt, at personer med handicap høres i alle processer, og at deres input tages alvorligt og implementeres, da denne handlingsplan i sidste ende skal være til gavn for netop disse mennesker, og kun har værdi, hvis den hjælper borgere med handicap med at leve det liv, de selv ønsker.

Tilioq finder nogle særlige problematikker direkte socialt uansvarlige og helt uacceptable, og det anbefales, at der laves nogle særligt klare målsætninger for disse. Det gælder:

- Udskrivning til plejehjem
- Udskrivning til hjemløshed
- Forlængelse af hospitalsophold pga. manglende tilbud

Disse eksempler er socialt uansvarlige og fuldstændigt uacceptable, og Tilioq anbefaler, at disse tages meget seriøst. Derfor bør det gøres klart, at målsætningerne for sådanne problemer ikke skal være at 'nedbringe' eller 'formindske', men målsætningen bør i stedet være, at de skal

stoppes helt og Tilioq forventer, at der sættes en målsætning om, at disse praksisser ophører ved udgangen af 2023.

Tilioq savner en mere universel anvendelse af konventionen, da der kan være mange årsager til handicap, funktionsnedsættelse.

Handlingsplanen adresserer ikke i tilstrækkelig grad visionerne om universelt design og universal learning samt digitalisering, som kan være med til at sikre tilgængelighed og inklusion; i skoler og uddannelser; på arbejdspladser, i bygninger, i adgangen til kommunikation og internet, på vores skibe, i vores lufthavne.

Sagsbehandlingsproblematikken og problemerne i psykiatrien er ligeledes ikke målrettet nok mod en løsning, så borgeren ikke skal kastes rundt i systemet og holde styr på det hele. Vi kan ikke vente på data, undersøgelser, handlingsplaner.

Tilioq anbefaler kvartalsvis indrapportering af implementeringen. Som det fremstår nu, skal et tværdepartementalt handicapudvalg fremlægge en redegørelse i 2026 (!) og aflevere en redegørelse til Naalakkersuisut, som herefter tager stilling til rapportens anbefalinger. Dette anser Tilioq for at være **alt** for sent. Den første redegørelse bør komme allerede i 2024. Der bør for hvert enkelt område indrapporteres tiltag kvartalsvist.

Handlingsplanen gør det ikke muligt at måle på indsatserne, da disse er meget vagt formuleret og meget lidt målbare. Ekspertgruppen mangler inddragelse af handicapforeninger. Tilioq savner en klarere implementeringsplan, der inddrager alle relevante aktører på området. Tilioq anser derfor ikke handlingsplanen for ambitiøs og konkret nok.

Det er overordnet problematisk, at der ikke er afsat de nødvendige midler til at gennemføre indsatserne. Handlingsplanen indeholder ingen beskrivelser af finansiering og behovet for langsigtede investeringer på trods af, at Tilioq, IPS og MIO har lagt vægt på vigtigheden af dette i alle vores dialoger med departementet.

På datasiden og arbejdsgrupper er der en generel mangel på de personer, det handler om – personer med funktionsnedsættelser og viden om at leve det liv, man værdsætter.

Bemærkninger til de enkelte afsnit i handlingsplanen

1.0 Forord: Naalakkersuisuts handicappolitik

Tilioq bifalder i høj grad, at Naalakkersuisuts handicappolitik lægger vægt på de tre grundprincipper: Mainstreaming, Tilpasning og Udvikling. Alle tre principper er vigtige - for at indfri SDG-princippet *Leave No One Behind* skal handicap mainstreames og vi skal have fokus på, hvordan samfundet kan tilpasse sig, så også personer med handicap har muligheder for udvikling. Tilioq er dog bekymret for, hvordan disse principper skal implementeres og sikres, efterleves i praksis. Tilioq savner, at principperne adresseres klart i handlingsplanens indsatsområder, så man tydeligt kan se en strategi og forandringsteori for, hvordan disse politiske mål skal opnås.

Tilioq kan være bekymret for, at disse gode principper kommer til at drukne i udgivelsen af den store handlingsplan. Det forslås derfor, at de udgives særskilt, som en officiel handicappolitik for Naalakkersuisut og dermed en ramme for al politik omhandlende områder, hvor handicap er relevant jf. mainstreaming princippet.

2.0 Indledning og målsætninger i handlingsplanen

Tilioq anerkender de ni målsætningers forsøg på at ramme bredt og sikre efterlevelse af handicapkonventionen. Men der savnes i høj grad nytænkning og at der i målsætningerne er en tydelig og konkret inddragelse af principperne fra handicapkonventionen som f.eks. selvstændigt liv, universelt design, lige muligheder og mainstreaming. Der er behov for at sætte en tydelig etning for handlingsplanen, understrege fælles visioner og øge potentialet for et tværsektorielt arbejde fremadrettet i implementeringsfasen. Der savnes især to meget vigtige områder:

1. **Fokus på universelt design som løsning.** Universelt design har til fokus at lave løsninger der gør alt fra offentlige bygninger til folkeskolens læringsmiljø så tilgængeligt som muligt for flest muligt herunder altid personer med handicap. Denne tankegang er værdifuld at have med som overordnet princip i handlingsplanen, da den sikrer, at investeringer i handicap er investeringer i hele samfundet således, at løsninger også kan bruges af eks. forældre med barnevogn, ældre, turister, børn uden handicap, som har gavn af en mere rummelig skole og lign.
2. **Digitalisering og centralisering som løsninger:** Investering i hurtigt, billigt internet samt digital adgang og digitale, elektroniske løsninger, som i realiteten vil løfte alle samtidig med, at det vil give nye muligheder for mange personer med handicap. Søger man reel forandring, skal man tænke investeringer i mennesker, digitale løsninger som hjælper mange, struktur og reformer, der ophæver silo-tænkning. Der skal tænkes i reelle forandringer, både kortsigtede og forandringer, som kræver mere langtidstænkning.

Det bemærkes også, at ingen af de ni indsatsområder er rettet mod børn og unge med handicap. Det er beklageligt, da børn med handicap er særligt beskyttet af både FNs konvention for personer med rettigheders artikel 7 og FNs børnekonvention artikel 23. Det er altafgørende, at børn med handicap har adgang til de samme muligheder i forhold som børn uden handicap herunder til uddannelse, fritidsaktivitet, sproglig udvikling og beskyttelse mod vold og misbrug. Børn med handicap er særligt sårbare, og det er vigtigt, at de sikres inkluderet i alle indsatser.

3.1 Indsatsområde 1: Forbedret implementering af handicapstøtteleven

Overordnet er Tilioq enige i, at indsatsen for at implementere handicapstøtteleven skal styrkes for at sikre, at personer med handicap får deres rettigheder opfyldt. Tilioq savner dog ambitioner i løsningerne for at løse denne problematik.

Handlingsplanens forandringsteori og strategi beror umiddelbart i høj grad på, at der skal skabes mere viden i form af vejledninger, oplysningsmateriale o. lign., og på oplysning og tilbud om (efter)uddannelse. For det første fremstår det ikke altid klart, hvem der skal bruge vejledningerne og andet materiale – og hvem, som skal skabe det, samt hvilke midler, der er afsat hertil. Er det myndighederne, fagpersoner, etc.? Tilioq anbefaler, at der i højere grad fokuseres på praktiske løsninger, som sikrer borgeren hurtig hjælp. I forhold til implementering af lovgivning og sagsbehandlingen skal der foretages **strukturelle ændringer**. Tilioq foreslår, at man arbejder meget mere tydeligt for at sikre gennemsigtighed i sagsbehandlingen, og sikrer fastsatte tidsrammer og kvalitetsstandarder. Man kan sikre borgernes retssikkerhed ved at indføre, at

manglende svar/afgørelse inden for en fastsat tidsramme er ensbetydende med et ja til ansøgningen, således tvinges sagsbehandlingen til at overholde deadlines og en overskridelse rammer ikke borgeren.

På Tilioqs konference *Individet i Fokus* i maj 2023 blev en løsning om et One door princip diskuteret og bakket om af daværende Naalakkersuisoq Mimi Karlsen. Tilioq er derfor forundret over at se, at dette ikke er taget med som et strategisk indsatsområde i handlingsplanen.

En vej i systemet og hurtig hjælp er et princip om én indgang til det sociale system for borgeren - én tovholder, som kender personen og systemet og som derfor kan hjælpe med de muligheder, der findes for den enkelte. Et system, hvor individet er i fokus og har én kontaktperson - og ingen 'slipper' før en anden har grebet. Et system, som sikrer, at ingen sidder med ansvaret som 'enkeltperson'; et system, der virker og har kontrolfunktioner. Sikring af at mennesker med handicap oplyses om de muligheder og rettigheder de har, så de kan finde dem/søge om dem og direkte henvende sig om hjælp, hvis det ikke lykkes at få berettiget hjælp. Det er en anbefaling, der går ind over flere af de punkter, som departementet har opstillet, og derfor kan tænkes ind bredt.

Det er vigtigt, at der er én person, et system som sikrer, at der sker og er fremdrift, sikrer at det, der er aftalt sker. Det bidrager til en måde at "måle" opnåede resultater.

- 3.1.1 Tilioq og handicapforeningerne bør inkluderes i dette arbejde for at sikre, at borgerperspektivet også høres. Tilioq modtager hvert år mellem 130-200 borgerhenvendelser, og Handicapforeningerne repræsenterer netop borgere og pårørende, som kender til oplevelserne og problemstillingerne, når der søges om hjælp og støtte. Denne indsats kunne gøres mere ambitiøst ved at følge en vejledning op med at samle interessenter og finde nye og bedre løsninger til at sikre, at tjenester bliver leveret og ikke går i stå i uklarheder om, hvem der f.eks. skal betale.
- 3.1.2 Tilioq finder det positivt, at handlingplanen sikrer en vejledning og kursusudbud for en helhedsorienteret indsats for børn med handicap. Handicapsamfundet samt MIO og Tilioq bør inkluderes i denne process, da det er vigtigt at arbejdet bliver med udgangspunkt i de børn det handler om.
- 3.1.3 Hverken Majoriaq eller Socialstyrelsen har en særlig indsats for eller viden om personer med handicap og deres vej ind i job. Der er derfor brug for meget mere end en vejledning på dette punkt. Tilioq anbefaler, at der oprettes en forsøgsordning med en specialenhed på tværs af socialstyrelsen og styrelsen på beskæftigelses området, der kan oprette indsatser direkte rettet til personer med handicap – evt. i samarbejde med Nuiki. Det anbefales, at Tilioq og handicaporganisationerne inddrages i arbejdet med udarbejdelse af denne indsats i tillæg til de relevante fagdepartementer og kommuner.
- 3.1.4 Der bør defineres mere konkret, på hvilken måde Pissassarfik skal understøtte kommunerne. Til trods for, at der skitseres nogle punkter til det planlagte ydelseskatalog, anbefales en mere konkret definition af Pissassarfiks forpligtigelse til at understøtte kommunen. Det anbefales ligeledes, at der afsættes midler til at Pissassarfik kan sikre en digital opfølgning på de 14-dages rehabiliteringsforløb borgerne tilbydes på et ophold i henhold til den nuværende ordning.
- 3.1.5 Tilioq bakker op om målsætningen om, at flere personer med handicap kan blive i eget hjem gennem flere aflastningspladser på enten døgntilbud eller aflastning hos plejefamilier. Her bør være en mere konkret plan for, hvordan de allerede allokerede midler skal bruges til direkte at lave aflastningspladser fremfor afdækningen af omfanget af et behov, som allerede er beskrevet. Det er afgørende, at plejefamilier får de rette hjælpemidler og oplæring, hvis de skal varetage opgaver med aflastning af børn med handicap.
- 3.1.6 Tilioq har tidligere anbefalet: At Socialstyrelsen indfører kvartalsvise masterclass undervisninger til opkvalificering af sagsbehandlere, hvor der eksempelvis gennemgås afgørelser fra Det Sociale Ankenævn eller Ombudsmanden. Dette tiltag anbefales medtaget i denne målsætning.

3.2 Indsatsområde 2: Mere sammenhængende uddannelsesforløb

Overordnet er det vigtigt, at ikke alle børn med handicap hører hjemme i specialklasserne. Tilioq opfordrer til at lave en målsætning om at sikre fastholdelse af disse børn, så de kan blive i de ordinære klasser og modtage støtte og tilpasset undervisning samt at andelen af elever i specialklasserne nedbringes. Indsatser for mere inklusion er i overensstemmelse med FNs handicapkonventions princip om, at personer med handicap skal inkluderes i alle dele af samfundet. Reel inklusion med de nødvendige tilførte midler vil ofte handle om tiltag og investeringer, som også gavner alle andre børn i klassen.

Sprogligt anbefaler Tilioq, at hele dette indsatsområde opsætter visioner for handlinger frem for muligheder, så initiativerne italesættes med **skal** fremfor **bør**.

- 3.2.1 At man vil udbyde kurser og lave materialer om opsporing af særlige behov for personale i dagtilbud er godt. Det er dog uklart hvor tit vil man holde disse kurser og hvad er planen for vedligeholdelse? Er der taget højde for, at der er stor udskiftning blandt personale i dagtilbud? Vil ansvaret for, om de kurser bliver holdt, være i dagtilbuddet eller et andet sted? Angående handlevejledning ved mistanke om særligt behov for støtte, hvordan vil man forbedre problematikker som f.eks. manglende støttepersoner? Er der planer for, hvordan problematikken med at det tager lang tid med at få en udredning af børn i sundhedsvæsenet kan løses? Tilioq anbefaler, at man tænker på løsninger, der kan hjælpe personalet i den enkelte sag – evt. en national vejledningsenhed med en telefon-tid eller lign.
Tilioq støtter visionen om en mere inkluderende pædagogik, men understreger at dette ikke kan stå i stedet for en psykiatrisk udredning af de børn, som har brug for denne. Tilioq anbefaler derfor, at der indsættes en målsætning om at nedbringe tiden, det tager, at få en udredning.
- 3.2.2 Tilioq bifalder visionen om at øge andelen af elever i specialklassen som får en adgangsgivende afgangsprøve, men stiller spørgsmålstegn ved målsætningen. Hvordan og hvor meget vil man reducere antallet af folkeskoleelever, der fritages for at gå til folkeskolens afgangsprøve?
- 3.2.3 Tilioq finder det rigtig positivt, at der oprettes en specialenhed til sikring af overgangen mellem uddannelse og arbejdsmarked. Det anbefales, at man kigger på **Individual Placement princippet**, hvor man følger borgeren helt ud på arbejdspladsen og hjælper med at sikre en god introduktion og oplæring på borgerens præmisser.
Tilioq anbefaler, at personer med handicap på uddannelsesstederne inddrages i arbejdet med udvikling af nye tiltag på ungdoms- og videregående uddannelser, da de har den bedste viden om, hvordan deres behov bedst mødes.

3.3 Indsatsområde 3: Bedre muligheder for uddannelse og opkvalificering af ansatte på handicapområdet

Den nationale strategi- og handlingsplan for uddannelse, efteruddannelse og kurser for ansatte på handicapområdet udarbejdet af Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke har udarbejdet har anbefalinger på området. Der savnes, at der i denne handlingsplan ikke blot refereres til disse anbefalinger, men at der sættes konkrete målbare mål for, hvordan de iværksættes.

3.4 Indsatsområde 4: Et mere rummeligt arbejdsmarkedet for personer med handicap

Redegørelsen for Grønlands efterlevelse af FNs konvention om rettigheder for personer med handicap peger på, at en barriere for inklusion på arbejdsmarkedet er manglende viden blandt arbejdsgivere om, hvordan mennesker med handicap bedst rummes, og hvilke tilpasninger, de har behov for. Derfor undrer Tilioq sig over, at der ikke i denne Handlingsplan er indeholdt nogle

initiativer, der direkte henvender sig til arbejdsgiverne og til ledige borgere med handicap tæt på arbejdsmarkedet.

- 3.4.1 Personer med handicap har ret til at få hjælp og støtte til at finde et arbejde på samme vilkår som alle andre, dette kan dog kræve særlige indsats. Tilioq foreslår, at dette delmål i stedet har fokus på Majoriaq udbud. Der er behov for medarbejdere, som er dedikeret till at hjælpe personer med handicap i job, og som specialiserer sig her igennem kurser og uddannelse. Tilioq anbefaler, at der oprettes en national specialenhed, der kan bistå kommuner og Majoriaq i hjælpemidler og tilpasninger af arbejdspladser, der sikre at personer med handicap kan komme ind på arbejdsmarkedet og blive jobbet.
- 4.4.4 Tilioq bifalder, at produktionsskolelignende forløb bliver en mulighed for unge med handicap. Det anbefales, at der i højere grad beskrives, hvordan disse forløb målrettes til personer med handicap.
- 4.4.5 Det er uklart hvad denne målsætning adresserer i forhold til personer med handicap og hvordan dette initiativ skal udvides til at inkludere personer med handicap.
- 4.4.6 Tilioq vil være meget relevante at inkludere i dette arbejde.

3.5 Indsatsområde 5: Adgang til sundhedsydelser

Generelt fra dette afsnit er, at det i høj grad redegør for problemstillinger og eksisterende tilstand indenfor sundhedsvæsenet. Der er meget få handlingsorienterede tiltag her. Afsnittet bør skrives om, så der er fokus på, *hvordan* problemerne konkret løses, ikke på hvad de er.

- 3.5.1 Tilioq er bekymret over, at der ikke i denne handlingsplan opstilles langsigtede løsninger på de problemstillinger, som allerede kendes i psykiatrien fra blandt andet Sundhedskommissionens arbejde. Tilioq anbefaler, at der i stedet for at bruges mange midler på at beskrive de nuværende rammer for psykiatrien, så bruges disse midler på at finde *løsninger* på de problemstillinger, som allerede kendes (mangel på personale, mangel på socialpsykiatri efter udskrivelse, lange ventetider).
- 3.5.2 Dette afsnit har særligt en redegørende karakter, og det tydeliggøres ikke, hvilke handlinger som vil adressere de problemstillinger, som beskrives.
- 3.5.3 Redegørelsen for efterlevelsen af FNs handicapkonvention påpeger, at der mangler blindeskrift i hele sundhedsvæsenet. Dette fremgår også af udkastet til handlingsplanen, men den iværksætter ikke nogen konkrete initiativer for at imødegå det. Det angives blot, at tilgængelighed tænkes ind i den løbende reovering og nybyggeri, men der er ikke fastsat målsætninger eller en tidshorisont.
- 3.5.4 Det anbefales, at det beskrevne opsøgende arbejde i Nuuk udbredes til resten af kysten. Desuden bør det sikres, at den nye hjemmeside, som beskrives, overholder tilgængelighedsprincipperne efter WCAG.
- 3.5.5 Forlængelse af hospitalsophold på grund af manglende tilbud bør anses som socialt uacceptabelt, og målsætningen bør være at stoppe dette helt allerede inden udgangen af 2023. Det anbefales, at der indsættes en målsætning om, at der oprettes kommunale delestillinger på alle sygehuse.

3.6 Indsatsområde 6: Et bedre datagrundlag

Det er rigtig positivt, at Naalakkersuisut vil bruge en data- og evidensbaseret tilgang, da de initiativer, der vil bringes på området, vil have en større chance for at møde borgernes egentlige behov og rette fejl og mangler i deres støtte. Vi vil anbefale, at monitorering og analyser bliver skemalagt, så vi sikrer, at det ikke blot er data, men konkret viden, vi alle kan bruge til at vejlede vores initiativer. Der kan fx være analyse af behandlingseffektivitet blandt kommunerne.

- 3.6.1 Det er ikke klart ud fra handlingsplanen, hvorledes det IT-system, I vil implementere, vil være Getorganised, som man netop har implementeret på børneområdet. Vi anbefaler, at disse systemer stemmer overens blandt de forskellige sociale områder. Dette vil både kræve færre ressourcer at implementere og det vil samtidig sikre en ensformig sagsbehandlingsproces blandt Grønlands

borgere.

Det anbefales, at der i tillæg til de 4 områder fra det nordiske samarbejde måles på trivsel, med særlig fokus på at indsamle viden direkte fra de borgere det handler om.

3.6.2 Det anbefales, at der afsættes midler til eng rundig behandling af denne data.

3.6.3 Det anbefales, at der allerede i handlingsplanen fastsættes, hvad et passende interval er.

3.7 Indsatsområde 7: Bedre boliger og botilbud

Vi anbefaler, at Naalakkersuisut sætter en mere konkret målsætning indenfor adgang til bolig, særligt at der ikke blot er tilstrækkelige mængder bolig til folk med handicap, men derimod sætter en konkret målsætning, fx at 10 % af alle offentlige boliger skal være tilgængelige for folk med handicap inden for en fastsat tidsramme. I den forbindelse, burde det være lovpligtigt at denne kvote bliver overholdt samt at nybyggeri og renovering følger en vis rate og standard for, hvordan dette skal foregå og hvad der skal prioriteres.

Sidst bør der sikres finansiering ikke blot af de tilgængelige boliger, men også til oplæring af interessenter, heriblandt INI, arkitekter og håndværkere, så vi sikrer vedvarende og effektive resultater.

3.8 Indsatsområde 8: Forbedrede rammer for frivillighed og foreninger på handicapområdet

Tilioq ser meget positivt på dette indsatsområde. Et stærkt civilsamfund er grundstenen for, at personer med handicap kan deltage, skabe positiv forandring og lave kontinuerligt politisk arbejde. Sådanne inddragende processer er med til at skabe de langvarige og bæredygtige løsninger, da de sikrer, at politiske løsninger bliver tilpasset og lavet, så de passer til de borgere, det handler om. Sikringen af denne ret sker i høj grad gennem det arbejde, der laves i civilsamfundsorganisationer som f.eks. handicapforeninger. Derfor er et stærkt foreningsliv vigtigt, men den grønlandske geografi, infrastruktur og befolkningssammensætning kræver, at der skal tilføjes ressourcer, hvis der skal være gode rammer og strukturer for frivillighed. Det kræver faste rammer som lokaler og administrative medarbejdere at skabe disse strukturer.

Tilioq anbefaler derfor, at der også kan indtænkes et konkret tiltag med at skabe et foreningshus, der sikrer fysiske rammer for foreningsarbejdet.

3.10 Initiativer uden for specifikke indsatsområder

3.10.2 Det anbefales, at man i denne strategi lægger sig op af retningslinjerne i WCAG.

3.10.3 Tilioq ser meget positivt på planerne om at tiltræde tillægsprotokollen til handicapkonventionen, og mener at dette vil være et stort fremskridt for efterlevelsen af handicapkonventionen.

3.10.5 Koblingen mellem ældreområdet og handicapområdet bør præciseres i dette afsnit.

3.10.6 Tilioq savner en tidslinie på dette initiativ. Udskrivelse til hjemløshed er socialt uacceptabelt, og dette bør prioriteres højt og målsætningen bør være at stoppe denne praksis med udgangen af 2023.

3.10.7 Tilioq savner en uddybning og præcisering af, hvordan det sikres, at personer med handicap har adgang til alle rednings- og sikkerhedsforanstaltninger. Dette kan være et spørgsmål om liv og død, hvis der opstår nødsituationer, og det er derfor meget vigtigt, at der laves konkrete tiltag på dette område.

4.0 Den administrative koordinationsenhed for handlingsplanen refererer til den politiske koordinationsenhed for mennesker

Tilioq ser meget positivt på, at der oprettes strukturer såsom tværdepartementalt handicapudvalg og politisk koordinationsenhed for at sikre, at ansvaret for at efterleve handlingsplanen og FN's handicapkonvention er forankret hos alle ansvarlige ministre og departementer.

- Vi ser positivt på, at der er indtænkt en ekspertgruppe til at udvikle indikatorer for udviklingen på handicapområdet. Vi er dog bekymrede for den opstillede tidsramme og meget ærgerlige over, at dette ikke er gjort forud for arbejdet med handlingsplanen. Arbejdet med indikatorer bør relateres til handlingsplanens vedtagelse. Vi foreslår derfor, at indikatorerne som minimum foreligger 6 måneder efter handlingsplanens vedtagelse. Desuden foreslår vi, at der fastsættes løbende tidsfrister – eksempelvis at anbefalingerne kan ske løbende således, at indikatorer på indsatsområde x foreligger 3 måneder efter vedtagelsen, indikatorer på område xx foreligger efter 4 måneder.
- Som det fremstår nu, skal et tværdepartementalt handicapudvalg fremlægge en redegørelse i **2026**
- aflevere en redegørelse til Naalakkersuisut, som herefter tager stilling til rapportens anbefalinger. Dette anser Tilioq for at være alt for sent. Den første redegørelse bør komme allerede i 2024. Der bør for hvert enkelt område indrapporteres tiltag kvartalsvist.
- Udkastet til handlingsplanen angiver ikke konkrete målsætninger for de enkelte indsatsområder. Dette begrundes med, at der mangler data af god kvalitet at fastsætte målsætningerne ud fra. I stedet nedsættes en ekspertgruppe med repræsentanter fra forskellige myndigheder, der skal aflevere en redegørelse i 2024 over, hvilke indikatorer, der bør fastsættes, og hvilke data der er tilgængelige. Det er afgørende, at disse indikatorer/målsætninger bliver fastlagt **snarest muligt**, og at ekspertgruppen og departementet inddrager handicaporganisationerne, Tilioq og andre interessenter i formuleringen af dem.

Asannittumik inuulluaqqusillunga
Med kærlig hilsen

Anja Hynne Nielsen
Inuit Innarluutillit Illersuisuat - Handicaptalsmand
Mobil: (+299) 26 28 71
E-mail: anja@tilioq.gl